

În cauza X împotriva Franței¹,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, constituită, conform articolului 43 (art. 43) din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (Convenția)² și conform clauzelor pertinente din regulamentul său, într-o Cameră formată din următorii judecători:

Dnii. R. Ryssdal, *președinte*,

J. Cremona,

F. Gölcüklü,

L.-E. Pettiti,

R. Macdonald,

A. Spielmann,

N. Valticos,

J. M. Morenilla,

A. B. Baka,

Precum și Dnii. M.-A. Eissen, *greșier*, și H. Petzold, *greșier adjunct*,

După ce au deliberat în Camera consiliului la 25 ianuarie și 24 martie 1992,

Pronunță următoarea hotărâre, adoptată la 24 martie 1992:

PROCEDURA

1. Cauza a fost deferită Curții de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului (Comisia) la 18 octombrie 1991, în termenul de trei luni prevăzut de articolele 32 paragraful 1 și 47 (art. 32-1, art. 47) din Convenție. La originea cauzei se află o plângere (nr. 18020/91) îndreptată împotriva Republicii franceze și cu care cetățeanul acestui Stat, X, sesizase Comisia la 19 februarie 1991 în temeiul articolului 25 (art. 25). Reclamantul, care a cerut Curții să nu-i dezvăluie identitatea, a decedat la 2 februarie 1992; părinții săi au exprimat dorința de a continua procedură.

Cererea Comisiei face trimitere la articolele 44 și 48 (art. 44 și 48), precum și la declarația prin care Franța recunoștea jurisdicția obligatorie a Curții (articolul 46) (art. 46). Ele au ca obiect obținerea unei decizii care să stabilească dacă faptele demonstrează o încălcare de către Statul pârât a cerințelor articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1).

2. Răspunzând invitației făcute în conformitate cu articolul 33 paragraful 3 d) din Regulament, reclamantul și-a manifestat dorința de a participa în instanță și și-a desemnat avocații (articolul 30).

Nota greșierului

1. Cauza are nr. 81/1991/333/406. Primele două cifre arată poziția din anul introducerii plângerii, ultimele două arată locul ei pe lista care cuprinde cazurile cu care Curtea a fost sesizată de la origine și cea a cererilor inițiale (la Comisie) corespunzătoare.

2. Amendat de articolul 11 din Protocolul Nr. 8 (P8-11), care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1990.

3. Camera care urma să fie constituită era compusă cu drepturi depline din Dl L.-E. Pettiti, judecător de cetățenie franceză (articolul 43 din Convenție) (art. 43) și Dl R. Ryssdal, președintele Curții (articolul 21 paragraful 3b) din Regulament). La 25 octombrie 1991, în prezența grefierului, Dl Ryssdal a tras la sorți numele celorlalți șapte membri, și anume, Dl J. Cremona, Dl F. Gölcüklü, Dl R. Macdonald, Dl A. Spielmann, Dl N. Valticos, Dl J.M. Morenilla și Dl A.B. Baka (articolele 43 *in fine* din Convenție și 21 paragraful 4 din regulamentul) (art. 43).

4. În calitate de președinte al Camerei (articolul 21 paragraful 5 din Regulament), Dl Ryssdal i-a consultat, prin intermediul grefierului, pe agentul guvernamental francez (Guvernul), pe delegatul Comisiei și pe avocatul reclamantului cu privire la organizarea unei proceduri scrise (articolele 37 paragraful 1 și 38). Conform ordonanței emise în consecință reclamantului, Guvernul și delegatul Comisiei și-au depus memoriile respectiv la 12 decembrie 1991, 23 decembrie 1991 și la 13 ianuarie 1992.

5. La 28 noiembrie 1991, Dl Ryssdal a autorizat Asociația franceză a hemofilicilor să prezinte, în temeiul articolului 37 paragraful 2 din Regulament, observații scrise cu privire la demersurile ei în cazuri asemănătoare cu cel al reclamantului. Aceste observații au fost primite de către grefier la 19 decembrie 1992.

6. La 22 noiembrie 1991, Comisia a furnizat documentele cu privire la procedura desfășurată în fața ei, grefierul a invitat-o să facă acest lucru la instrucțiunile președintelui.

7. În conformitate cu decizia președintelui, audierea a avut loc în public la Palatul Drepturilor Omului din Strasbourg la 21 ianuarie 1992. Curtea a avut anterior o ședință de pregătire.

Au participat:

- *din partea Guvernului*

Dnii J.-P. Puissochet, directorul afacerilor juridice,
Ministerul Afacerilor Externe

agent;

B. Gain, directorul adjunct pentru drepturile omului,
Direcția Afacerilor Juridice, Ministerul Afacerilor Externe

Dna H. Khodoss, director adjunct al Organizației
Îngrijiri și Programe Medicale, Direcția
Generală a Sănătății, Ministerul Afacerilor Sociale și Integrării

Dl P. Chambu, direcția Drepturilor Omului,
Direcția Afaceri Juridice a Ministerului Afacerilor Externe

Dr A. Laporte, Diviziunea SIDA, Secțiunea Organizației

Îngrijiri și Programe Medicale, Direcția Generală a Sănătății,
Ministerul Afacerilor Sociale și Integrării,

avocați;

- *din partea Comisiei*

Dl J.-C. Geus,

delegat;

- *din partea reclamantului*

Dna E. Lassner, avocat,

Dna F. Thiriez, avocat la Consiliul de Stat

și la Curtea de Casație

avocați;

Curtea a audiat declarațiile Dlui Puissochet din partea Guvernului, ale Dlui Geus din partea Comisiei și ale Dnei Lassner și Dlui Thiriez din partea reclamantului, precum și răspunsurile la întrebările sale.

ÎN FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

8. X, este cetățean francez născut în 1963, el a decedat la 2 februarie 1992 după mai multe spitalizări. El a locuit la Paris cu părinții săi. El primea o alocație de la Stat în valoare de 3 000 franci francezi (f.) pe lună pentru un adult cu handicap și nu exercita nici o profesie.

9. Fiind hemofilic el a fost supus mai multor transfuzii de sânge, în special în perioada septembrie 1984 - ianuarie 1985, la spitalul Saint-Antoine din Paris. La 21 iunie 1985, s-a descoperit că era seropozitiv la virusul de imunodeficiență umană (HIV).

10. Deoarece și alți hemofiliaci au fost infectați cu HIV, Asociația franceză a hemofiliacilor a încercat să obțină o reparație a prejudiciului suportat de către membrii ei contaminați. Datorită faptului că nu a putut ajunge la un acord, Asociația a recomandat membrilor săi să intenteze proceduri înainte de expirarea prescripției de patru ani.

A. Recursul administrativ

11. La 1 decembrie 1989, X a adresat – după cum cere articolul R. 102 din Codul Tribunalului Administrative (paragraful 23 de mai jos) – o cerere prealabilă de indemnizație pe numele ministrului Solidarității, Sănătății și Protecției Sociale. El reclama suma de 2 500 000 f; după părerea sa, contaminarea sa cu HIV se datora întârzierii neglijente de care a dat dovadă ministrul la implementarea unei reglementări adecvate privind aprovizionarea cu produse de sânge.

Alte șase sute patruzeci și nouă de plângeri în afara oricărui litigiu au fost trimise ministrului.

12. Directorul general al Sănătății a respins cererea reclamantului la 30 martie 1990, în ajunul expirării termenului legal de patru luni (paragraful 23 de mai jos).

B. Recursul litigios

13. X a solicitat asistență judiciară la 27 aprilie 1990, care i-a fost acordată la 8 iunie. La 30 mai, el a sesizat tribunalul administrativ din Paris printr-un recurs în anularea deciziei ministeriale și pentru a condamna Statul să-i plătească o indemnizație de 2 500 000 f. plus procentele stabilite de lege.

Aproximativ patru sute de cereri provenind de la persoane care se aflau în aceeași situație au fost aduse în fața tribunalelor administrative. Fiind atribuite tribunalului administrativ din Paris, ele ridicau probleme, unele dintre care erau comune (responsabilitatea Statului de a reglementa operațiunile de transfuzii de sânge), iar altele erau proprii fiecărui dosar (data și condițiile contaminării).

1. Depunerea primelor memorii

14. La 11 iulie 1990, X a prezentat un memoriu suplimentar pe care tribunalul l-a transmis ministrului la 22 august. El sublinia în special repercusiunile pe care le-a avut asupra sa dezvăluirea faptului că era seropozitiv și „ideea că potențial era afectat de o boală incurabilă”. Într-un memoriu suplimentar din 29 octombrie 1990, el a subliniat urgența cazului său:

„(...) starea sănătății reclamantului s-a înrăutățit de la mijlocul lunii septembrie 1990 după cum atestă certificatul medical prezentat.

Iată de ce el cere tribunalului să aplice articolul R. 111 [paragraful 23 de mai jos] din Codul Tribunalului Administrativ: să oblige ministrul pârât să dea un răspuns oficial la cererea sa. Această obligațiune va permite respectarea dreptului reclamantului ca cauza sa să fie judecată într-un termen rezonabil în conformitate cu articolul 6 (art. 6) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Acest drept trebuie respectat ținând cont de starea sănătății sale și în special datorită faptului că, luând în considerare respingerea directă a cererii prealabile de către ministru, dosarul reclamantului a fost în rezultatul unei consecințe inevitabile obiectul unei examinări; astfel autoritățile nu necesită un termen special pentru a-și pregăti apărarea care să justifice încălcarea dreptului reclamantului în conformitate cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului”.

DIN ACESTE MOTIVE

Reclamantul solicită tribunalului administrativ din Paris să binevoiască să oblige ministrul Sănătății, Solidarității și Protecției Sociale să efectueze apărarea sa într-o perioadă scurtă și reține concluziile sale precedente.”

Fiind stabilit de către profesorul Frottier, certificatul medical în cauză indica:

„Eu, subsemnatul, chef serviciu, atest că [X] (...) a fost la evidență o perioadă îndelungată la serviciul de hemostază și de transfuzie de sânge a instituției Saint-Antoine, din CNTS [Centre National de Transfusion Sanguine – Centrul Național de Transfuzie de Sânge].

El a fost spitalizat pentru prima dată în secția boli infecțioase în perioada 17 - 27 septembrie 1990, apoi a fost internat din nou în spitalul Saint-Antoine la 5 octombrie 1990, mai întâi în secția de terapie, apoi în secția de reanimare medicală. Începând cu 11 octombrie 1990, a fost internat în serviciul boli infecțioase unde se află și în prezent.

Afecțiunea de care suferă justifică internarea sa pentru o durată nedeterminată de către un serviciu specializat pentru tratamentul bolilor infecțioase.

(...)”

15. Ministerul Afacerilor Sociale și Solidarității a răspuns printr-un memoriu din 12 decembrie 1990, după la 21 februarie 1991 și comunicat reclamantului la 27 februarie. În acest memoriu el invita tribunalul să „respingă cererea reclamantului”, însă adăuga:

„Cu toate acestea, în cazul în care vi se pare că principiul neglijenței Statului poate fi recunoscut, rog să binevoiți să desemnați un expert pentru a stabili faptul dacă prejudiciul pentru care reclamantul cere o indemnizație este într-adevăr imputabil unei asemenea neglijențe.”

16. La 3 aprilie 1991, X a prezentat memoriul său în calitate de replică în care solicita respingerea cererii de expertiză. El preciza:

„Reclamantul solicită în primul rând ca cererea de expertiză să fie respinsă, această expertiză a fost solicitată de ministrul pârât doar pentru a stabili dacă prejudiciul suportat de reclamant era într-adevăr imputabil neglijenței sale.

Legătura de cauzalitate fiind bine determinată în dosarul reclamantului, singura întrebare care trebuia examinată de către tribunal este cea de a ști dacă ministrul a comis o neglijență.

Această apreciere a naturii de neglijență a întâzierii măsurilor de protecție a sănătății publice care îi revenea, poate fi făcută din dovezile aduse în fața tribunalului, care pe lângă aceasta, poate cere comunicarea expertizei Profesorul Jacquillat tribunalului de mare instanță.

Pe de altă parte, dacă trebuie numit un alt expert (Profesorul Jacquillat a decedat din păcate), care ar explica situația, el ar trebui să poată avea acces la lucrările predecesorului său.”

2. Măsurile suplimentare de anchetă și finalul procedurilor scrise.

17. La 5 aprilie, 27 mai și 28 iunie 1991, președintele secției competente a tribunalului administrativ din Paris a cerut ministrului sau directorului Fundației naționale pentru transfuzii de sânge, în dependență de situație, anumite informații și documente. Ei i-au răspuns la 25 aprilie, 6 iunie, 26 iulie și 30 octombrie 1991. Aceste măsuri diverse de anchetă erau în vigoare pentru ansamblul contenciosului cu privire la persoanele hemofiliace contaminate, care se desfășura în fața tribunalului administrativ din Paris.

Unul dintre documentele care au fost anexate la dosar a fost un raport intitulat „Transfuzia de sânge și SIDA în 1985. Cronologia faptelor și deciziilor în ceea ce privește hemofiliacii”; Inspectoratul General al Afacerilor Sociale (I.G.A.S.) l-a elaborat

la 10 septembrie 1991, la cererea ministrului Afacerilor Sociale și Integrării și ministrului delegat pentru Sănătate care l-a rugat să facă acest raport la 10 iunie. El relatează faptele și analiza deciziile luate, în special între 1983 și 1985, cu scopul de a asigura „securitatea transfuziilor” pe parcursul primilor ani ai dezvoltării SIDA.

X a fost informat de aceste măsuri diverse ale anchetei la 6 septembrie 1991. El a primit comunicarea documentelor furnizate atât de către administrație, cât și de Fundația națională pentru transfuzii de sânge.

18. La 10 și 17 septembrie 1991, X a prezentat două memorii suplimentare în care el declara că „s-a stabilit că sunt bolnav de SIDA (vezi paragraful 23 de mai jos). Al doilea memoriu conținea o cerere în vederea alocării urgente a unei indemnizații până la adoptarea hotărârii (paragraful 23 de mai jos).

Ministerul Afacerilor Sociale și Solidarității a depus la 30 octombrie un nou memoriu în apărare, iar la 7 noiembrie, judecătorul a cerut reclamantului unele documente medicale.

3. Judecata

19. Dezbaterile s-au derulat la 18 decembrie 1991. Două zile mai târziu, tribunalul administrativ din Paris l-a refuzat pe X din următoarele motive:

„(...)

[X] pretinde că Statul este responsabil pentru neglijența ministrului responsabil de sănătate exercitând împuternicirile poliției sanitare care i-au fost încredințate prin dispozițiile combinate ale articolelor L. 688 din L. 669 din Codul sănătății publice; că în susținerea concluziilor sale, reclamantul consideră că ministrul a întârziat să interzică distribuția produselor de sânge contaminate de virusul imunodeficienței (H.I.V) hemofiliacilor, în timp ce, începând cu 1983, procedul de prelucrare termică a sângelui a făcut posibilă inactivarea virusului; și că autoritatea ministerială nu a informat comunitatea hemofiliacilor despre riscurile grave pe care le presupune utilizarea unor asemenea produse; că autoritatea ministerială exercita împuternicirile sale de poliție sanitară, la 23 iulie 1985, că a amânat până la 1 octombrie 1985 încheierea rambursării de către casele de asigurare medicală a produselor de sânge utilizate de către hemofiliaci, măsură care nu a contestat faptul că echivala cu o interdicție din cauza costului mare a produselor numite „factorii VIII și IX”;

Considerând că printr-un nou memoriu înregistrat la 11 iulie 1990, [X] susține că Statul este de asemenea responsabil pentru neglijență în organizarea și funcționarea serviciului public de transfuzie a sângelui; că pretinde în continuare că Statul este responsabil pentru riscul creat de activitatea periculoasă a serviciului public de transfuzie a sângelui;

Cu privire la responsabilitatea Statului

Considerând că serviciul public de transfuzie a sângelui este asigurat în Franța de asociațiile de drept privat lipsite de prerogativele puterii publice, care sunt, de altfel, exercitate în mod exclusiv de către Statul pârât, precum a fost menționat anterior, de autorități de poliție sanitară specifice; că din contra Statul nu prescrie, nu fabrică, nu furnizează produsele de sânge incriminate [;] că

astfel el este responsabil doar de neglijențele comise în exercitarea puterii sale reglementare, pe care reclamantul trebuie să le stabilească;

Considerând că din anchetă rezultă, că progresul științific cu privire la H.I.V., ale cărei prime manifestări patologice au apărut după 1980, atât în ceea ce privește transmiterea sa cât și pe planul tehnicii de inactivare, a fost foarte lent și a fost obiectul unor controverse chiar în interiorul comunității științifice; că în special, dacă procesul de prelucrare termică a sângelui a fost aprobat de administrația americană a sănătății în 1983, această tehnică a fost elaborată pentru a lupta contra virusului de hepatită; eficiența sa împotriva H.I.V. a rămas pur ipotetică timp de mai multe luni; că mai mult ca atât, unii cercetători aveau temeri că utilizarea acestei tehnici putea să dăuneze calității coagulante și autoimunizante a produselor; că aceste temeri s-au adeverit a fi nefondate, aprecierea responsabilităților trebuie numai decît făcută în baza cunoștințelor științifice disponibile la epocă; că astfel limitându-se, la 20 iunie 1983, la elaborarea prin intermediul unei circulare a unei recomandări cu privire la selectarea donatorilor de sânge, la informarea donatorilor și medicilor din centrele de transfuzie despre riscurile potențiale de contaminare, autoritatea administrativă nu a comis nici o neglijență pentru care trebuie să-și asume responsabilitatea; că din motive identice, comunității hemofiliace nu i-au fost furnizate informații cu privire la riscurile la care se expunea;

Dar considerând că, după aceea cunoștințele științifice s-au aprofundat constant; că Statul, care era de altfel și membru de drept al Fundației naționale de transfuzie sanguină, nu putea ignora aceste progrese, nici extinderea epidemiei; că el nu putea să se ascundă în spatele absenței disponibilității testelor fiabile pentru depistarea H.I.V. pentru a justifica politica de așteptare, după cazurile de SIDA din comunitatea hemofiliacă care dezvăluia existența unei legături semnificative de cauzalitate din punct de vedere statistic între administrarea produselor de sânge derivate și contaminarea cu H.I.V.; că chiar dacă rămâneau anumite incertitudini cu privire la efectele secundare ipotetice ale tehnicii de prelucrare termică la începutul anului 1985, dezvăluirea amplitudinii catastrofei sanitare anunțate solicita ca distribuirea produselor de sânge contaminate să fie stopată anterior și fără întârziere;

Considerând, că din anchetă rezultă, și în special, din raportul inspectoratului general pentru afacerile sociale, că ministerul a fost informat cel târziu și în mod sigur la 12 martie 1985 de probabilitatea foarte mare a faptului ca în regiunea Parisului ,toate produsele de sânge preparate pornind de la ansamblul donatorilor parizieni [erau] la moment contaminați'; că autorul acestui raport dezvăluie în mod pertinent faptul că importanța mesajului nu pare că a fost percepută; că astfel nu a fost publicată imediat o măsură de interdicție a distribuirii acestor produse, în drept sau în fapt, reprezintă o neglijență a autorității responsabile a poliției sanitare de care este responsabil Statul;

Considerând, în afară de aceasta, că la 23 iulie 1985, autoritatea a evaluat corect pericolul pentru sănătate hotărând anularea rambursării produselor de sânge care nu au fost supuse prelucrării termice, ea a considerat corectă amânarea datei la care trebuia să aibă efect decizia sa la 1 octombrie 1985; că luând în considerare siguranța stabilită la acel moment conform căreia toate produsele erau contaminate, ea nu se poate ascunde, pentru a justifica modificarea perioadei de tranziție, nici în spatele consimțământului comunității hemofiliacilor, care de altfel nici nu era informată clar de amploarea catastrofei, nici în spatele unei necesități pretinse de a menține autosuficiența hemofiliacilor, în timp ce pe piața internațională erau disponibile produse necontaminate;

Considerând că, pe de altă parte, consecințele psihologice ale infectării persoanelor deja seropozitive la 12 martie 1985, posibile din cauza neglijențelor Statului evocate anterior, sunt, la etapa actuală a cunoștințelor științifice, totalmente ipotetice; că în consecință, prejudiciul pretins al acestui fapt este pur eventual și nu poate acorda dreptul la reparație;

Considerând că, din toate cele expuse, reiese că Statul este responsabil de hemofiliacii care au fost contaminați cu H.I.V., cu ocazia transfuziei produselor de sânge care nu au fost supuse prelucrării termice, în perioada de responsabilitate definită anterior, și anume între 12 martie și 1 octombrie 1985;

Considerând că, Statul, precum s-a menționat anterior, nu a prescris, nu a fabricat, nu a furnizat produsele de sânge incriminate și, că doar tribunalele pot aprecia realitatea responsabilităților centrele de transfuzie a sângelui, aceste centre au cel puțin o misiune de serviciu public; că în aceste condiții este cazul ca tribunalul administrativ să ceară Statului să repare integral prejudiciul cauzat;

Cu privire la legătura de cauzalitate între prejudiciul lui [X] și responsabilitatea Statului

Considerând că, chiar dacă [X], care nu a primit pentru tratamentul hemofiliei factorii coagulanți VIII sau IX, care după cum s-a stabilit anterior au fost distribuiți neglijent, dar crioprecipitații A, poate cerceta cu succes responsabilitatea Statului, din dosar rezultă faptul că el a fost găsit seropozitiv la 20 martie 1985, care, luând în considerare perioada minimă de seroconversie, trebuie considerată că a intervenit efectiv anterior începutului perioadei de responsabilitate a Statului menționată mai sus; că deci, concluziile plângerii sale nu pot fi respinse;”

20. Judecătorul fondului s-a pronunțat, judecătorul care a ordonat măsurile urgente a respins cererea de a îi aloca provizoriu o indemnizație printr-o ordonanță la 15 ianuarie 1992 (paragraful 18 de mai sus).

4. În fața curții administrative de apel din Paris

21. La 20 ianuarie 1992, X a sesizat curtea administrativă de apel din Paris, în fața căreia procedura, reluată de către părinții săi, este în instanță.

II. Mecanismele de indemnizație existente

22. Participanții la proces au furnizat Curții informații cu privire la diversele mecanisme de indemnizație a victimelor SIDA implementate la 10 iulie 1989, în special prin legea nr. 91-1406 din 31 decembrie 1991 „care introduce diverse dispoziții de ordin social” (*Journal officiel de la République française* din 4 ianuarie 1992).

III. Dreptul procedural pertinent

23. La epoca faptelor speței, codul tribunalelor administrative conținea în special următoarele dispoziții:

Articolul R. 102

„Cu excepția lucrărilor publice, tribunalul administrativ poate fi sesizat doar printr-un recurs formulat împotriva unei decizii, în termenul de două luni de la momentul notificării sau publicării deciziei atacate.

Dacă autoritățile competente nu vor răspunde timp de patru luni la reclamație, decizia va fi respinsă (...)

Articolul R. 111

„Președintele tribunalului administrativ obligă administrația sau partea care nu a respectat perioada care i-a fost acordată pentru executarea articolelor R. 105 și R. 110; în caz de forță majoră să acorde un nou și ultim termen limită.”

Articolul R. 129

„Președintele tribunalului administrativ sau al curții administrative de apel sau magistratul pe care l-a delegat unul din ei poate acorda un avans creditorului care a sesizat tribunalul sau curtea cu o cerere în fond, dacă existența unei obligații nu este în mod serios contestabilă. El poate, chiar din oficiu să odone achitarea avansului având o garanție.”

Articolul R. 142

„Imediat după înregistrarea cererii ce intențează proceduri la grefă, președintele tribunalului sau, la Paris, președintele secției la care această cerere a fost transmisă desemnează un raportor.

Cu autoritatea președintelui completului de judecată din care face parte luând în considerare circumstanțele cauzei, în caz de necesitate, raportorul fixează perioada acordată părților pentru formularea memoriilor suplimentare, a observațiilor, apărării sau replicilor. El poate cere părților furnizarea tuturor informațiilor sau documentelor relevante utile soluționării litigiului, pentru ca acestea să fie anexate la dosar.”

Articolul R. 182

„Un membru al tribunalului administrativ sau al curții administrative de apel poate fi numit de către completul de judecată sau de președintele său să întreprindă măsuri de anchetare altele decât cele prevăzute în secțiunile 1- 4 din acest articol.”

PROCEDURA ÎN FAȚA COMISIEI

24. X a sesizat Comisia la 19 februarie 1991. El pretindea depășirea termenului rezonabil a cărei respectare era cerută de articolul 6 paragraful 1 (art. 6-1) din Convenție.

25. Comisia a declarat admisibilă cererea (nr. 18020/91) la 12 iulie 1991.

În raportul său din 17 octombrie 1991 (articolul 31), ea a făcut concluzia, cu treisprezece voturi contra unul, că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1). Textul integral al avizului Comisiei și opinia disidentă care îl însoțește sunt prezentate în anexa acestei hotărâri¹.

ÎN DREPT

Nota grefierului:

1. Din rațiuni de ordin practic textul nu va apărea decât în ediția tipărită (volumul 234-C din seria A a Publicațiilor Curții), dar oricine îl poate procura la grefă.

I. OBSERVAȚIE PRELIMINARĂ

26. Reclamantul a decedat la 2 februarie 1992, însă printr-o scrisoare din 6 februarie părinții săi și-au exprimat dorința de a relua procedura.

În asemenea cazuri, Comisia a scos de pe rol cauza cu privire la respectarea termenului rezonabil stabilit de articolul 6 paragraful 1 (art. 6-1) din Convenție: ea a considerat că cererea era strâns legată de persoana care a decedat, încât moștenitorii nu puteau pretinde un interes suficient pentru a justifica continuarea examinării cererii (rapoartele de la 9 octombrie 1982 cu privire la cererea nr. 8261/78, Kofler împotriva Italiei, Decizii și rapoarte nr. 30, pp. 13-14, paragraful 16-17 și din 13 ianuarie 1992 cu privire la cererea nr. 12973/87, Mathes împotriva Austriei, paragrafele 18-20).

Conformându-se propriei jurisprudențe, Curtea recunoaște, cu toate acestea, pentru mama și tatăl lui X, posibilitatea de a-l substitui în speță în continuare (vezi, în special, cauzele Vocaturo împotriva Italiei din 24 mai 1991, seria A nr. 206-C, p. 29, paragraful 2, G. împotriva Italiei din 27 februarie 1992, seria A nr. 228-F, p. 65, paragraful 2 și Pandolfelli și Palumbo împotriva Italiei din 27 februarie 1992, seria A nr. 231-B, p. 16, paragraful 2).

II. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 6 PARAGRAFUL 1 (art. 6-1)

27. Reclamantul se plângea de durata examinării acțiunii împotriva Statului în fața jurisdicțiilor administrative. El pretindea încălcarea articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1) din Convenție, în termenii căruia

„Orice persoană are dreptul la judecarea (...) într-un termen rezonabil a cauzei sale de către o instanță (...) care va hotărî (...), asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...)”

A. Cu privire la aplicabilitatea articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1)

28. Reclamantul și Comisia au considerat că acest text era aplicabil în speță.

29. Guvernul a susținut o teză contrară. Sesizând judecătorul administrativ, X reproșa ministrului că acesta a întârziat să utilizeze împuternicirile poliției sanitare pe care i le atribuiau articolele L. 668 și L. 669 combinate din codul sănătății publice. El se plasa în exclusivitate pe terenul responsabilității Statului pentru neglijență în exercitarea autorității sale legale, care, în Franța era în afara principiilor dreptului civil și nu putea fi calificată drept „civilă”. În plus, problemele juridice ridicate de către cererea lui X erau diferite în mod substanțial de cele pe care le ridica cauza H. împotriva Franței (hotărârea din 24 octombrie 1989, seria A nr. 162): neglijența generală derivată din reglementările în materie de livrare a produselor de sânge nu putea fi privită ca fiind echivalentă cu neglijența specifică a unui medic care a prescris un tratament neadecvat.

30. Din jurisprudența constantă a Curții reiese că noțiunea de „drepturi și obligațiuni cu caracter civil” nu trebuie interpretată prin simpla referire la dreptul intern al Statului pârât și că articolul 6 paragraful 1 (art. 6-1) se aplică independent de calitatea, publică sau privată, a părților ca și de natura legii care administrează „contestarea”: este suficient ca rezultatul procedurilor să fie decisiv pentru drepturile și obligațiile cu caracter privat.

Or, acesta este și cazul în speță, din cauza finalității acțiunii, astfel articolul 6 paragraful 1 (art. 6-1) este aplicabil.

B. Cu privire la respectarea articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1)

1. Perioada ce trebuie luată în considerare

31. Perioada care trebuie luată în considerare a început la 1 decembrie 1989, data cererii prealabile de indemnizație adresată ministrului Solidarității, Sănătății și Protecției Sociale (paragraful 11 de mai sus). Ea nu a luat încă sfârșit, X introducând un recurs în fața curții administrative de apel din Paris la 20 ianuarie 1992 (paragraful 21 de mai sus). Astfel, ea se extinde la o perioadă mai mare de doi ani.

2. Caracterul rezonabil al duratei procedurii

32. Caracterul rezonabil al duratei unei proceduri se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei și luându-se în considerare criteriile consacrate de jurisprudența Curții, în special, complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și cel al autorităților competente. Asupra acestui ultim punct, faptul care este în joc pentru reclamant în litigiu în anumite cazuri trebuie luat în considerare (vezi *mutatis mutandis*, hotărârile H. împotriva Regatului Unit din 8 iulie 1987 și Bock împotriva Germaniei din 29 martie 1989, seria A nr. 120-B, pp. 59 și 62-63, paragrafele 71 și 85 și nr. 150, pp. 18 și 23, paragrafele 38 și 48-49).

a) Complexitatea cauzei

33. În conformitate cu cele susținute de X, procedura nu prezenta nici o dificultate specifică deoarece se referea la probleme clasice în materie de responsabilitate: existența unei neglijențe, a unui prejudiciu și a unei legături de cauzalitate între ele. În fine, tribunalul administrativ ar fi putut statua fără raportul întocmit de I.G.A.S. (paragraful 17 de mai sus).

34. Aceasta este, de asemenea, în esență, avizul Comisiei: în 1989, autoritățile competente aveau informațiile de care aveau nevoie pentru a se pronunța fără întârziere.

35. Guvernul invocă caracterul excepțional al litigiului, care nu ridică doar problema responsabilității unei instituții medicale care a prescris tratamente, însă una mai complexă și generală, problema responsabilității Statului pentru neglijența în exercitarea puterii de reglementare a produselor de sânge și a derivatelor acestora. El se baza pe raportul I.G.A.S. Acest document demonstrează că la momentul depunerii cererii lui X și până la

terminarea studiului, autorităților competente le lipseau informațiile necesare pentru determinarea responsabilității eventuale a puterii publice; prin natura și numărul problemelor care erau în joc, el ilustrează complexitatea dosarului. Raportul subliniază că pentru o perioadă îndelungată și din diverse motive oamenii de știință au apărut opinii disidente.

36. Conform Curții, cauza căpăta o anumită complexitate și erau necesare investigații care să determine responsabilitatea și capacitatea Statului de a acționa. Cu toate acestea, Guvernul cunoștea fără îndoială faptul că procedurile erau iminente. El putea dispune de mai multe informații relevante care trebuie luate în considerare și ar fi trebuit să pregătească un raport obiectiv cu privire la responsabilitate imediat după inițierea procedurilor împotriva lui.

b) Comportamentul reclamantului

37. Guvernul a reproșat reclamantului că doar la 11 iulie 1990 a furnizat informațiile medicale personalizate cu privire la starea sa și că anterior s-a exprimat în termeni foarte generali care nu prezumau existența unei SIDA atestate. În astfel de cazuri, urgența nu poate fi apreciată *in abstracto*.

De asemenea, X nu a putut opta pentru o cale în drept care necesita o procedură la scară largă și care depășea cadrul unei acțiuni de reparație a prejudiciilor, în timp ce el putea să inițieze alte proceduri, de exemplu împotriva furnizorilor de plasmă contaminată sau împotriva instituțiilor în care au avut loc transfuziile.

38. Reclamantul a răspuns că comunicarea, la 11 iulie 1990, a certificatului medical al Profesorului Frottier tindea să confirme un fapt cunoscut și incontestabil, seropozitivitatea sa. Îndată ce s-a confirmat că e bolnav de SIDA, în a doua jumătate a anului 1990, el a informat tribunalul și i-a cerut să accelereze examinarea dosarului său.

Desigur, el putea decide să atace centrele de transfuzie a sângelui în fața judecătorului judiciar, însă a subliniat faptul că acțiunea sa, precum și cea a celorlalți hemofiliaci contaminați (paragraful 13 de mai sus), intenționa să pună în cauză Statul, care, într-adevăr era responsabil.

39. În conformitate cu Comisia, X a dat dovadă de o promptitudine normală și a utilizat toate posibilitățile care erau disponibile pentru a accelera ancheta.

40. Curtea reamintește că deja în memoriul suplimentar din 11 iulie 1990, reclamantul a subliniat repercusiunile pe care le-au avut asupra lui relevarea seropozitivității sale și „ideea că potențial este afectat de o boală incurabilă”; în memoriul său suplimentar din 29 octombrie 1990, el a semnalat că situația lui s-a înrăutățit (paragraful 14 de mai sus). Chiar și înainte de a anunța la 10 septembrie 1991, că este bolnav de SIDA confirmată (paragraful 18 de mai sus), el a atras atenția jurisdicției administrative asupra agravării și iminenței riscurilor mari la care era expus.

În afară de aceasta, alegerea căilor pentru a obține reparația era doar la discreția reclamantului.

c) Comportamentul autorităților naționale

i. Autoritățile administrative

41. Reclamantul a reproșat ministrului competent că a așteptat până în ultima zi a termenului de patru luni pentru a respinge cererea prealabilă și până la 21 februarie 1991 pentru a depunde memoriul în fața tribunalului administrativ.

42. Conform Comisiei, administrației îi revine, dacă este parte într-o procedură jurisdicțională, să ia orice măsură necesară nu doar pentru respectarea termenilor limită fixați, dar și pentru a accelera soluționarea litigiului. Însă acesta nu era și cazul în speță. În plus, Guvernul întârziind să facă publice toate detaliile privind contaminarea mai multor hemofiliaci în 1984 și 1985 a contribuit la prelungirea procedurilor.

43. Guvernul a afirmat că nu poate fi criticat cineva pentru utilizarea întregii perioade stabilite de lege și că elaborarea memoriului ministerial de apărare era indispensabil pentru continuarea procedurilor.

44. Curtea nu poate accepta această teză decât cu rezerva caracterului și importanței celor aflate în joc pentru reclamant (paragraful 47 de mai jos).

ii. Autoritățile judiciare

45. Reclamantul a recunoscut că tribunalele administrative franceze aveau nevoie în mediu de doi ani pentru a statua și că examinarea cazului său nu a suferit de o întârziere anormală. Cu toate acestea el considera că cauza sa – precum și cele ale altor hemofiliaci contaminați – necesită un tratament urgent, deoarece speranța de a supraviețui era de la 16,7 la 28,5 luni

Cu toate acestea tribunalul a comunicat ministrului memoriul suplimentar din 11 iulie 1990 la 22 august, o lună mai târziu. Președintele-raportor a acordat părâtului, pentru a răspunde, cele trei luni prevăzute, în timp ce, ținând cont de natura cauzei, putea să reducă această perioadă; el trebuia să se adreseze ministrului pentru ca acesta să prezinte memoriul său după expirarea termenului limită, pe care reclamantul l-a solicitat în memoriul său din 29 octombrie 1990; tribunalul a ordonat măsuri de investigare suplimentare doar la 5 aprilie 1991, după o lună și zece zile de la primirea memoriului ministrului; în sfârșit, dacă a considerat că nu dispune de informațiile necesare el trebuia să utilizeze capacitățile de investigare prevăzute de articolele R. 158 - R. 185 din codul tribunalelor administrative, fără a aștepta raportul I.G.A.S.

46. Conform Guvernului, nu se putea stabili o legătură strictă între durata unei proceduri și situația individuală a unui justițiabil, deoarece aceasta ar fi perturbat funcționarea jurisdicțiilor naționale. Fără îndoială, acestea trebuiau să se grăbească

deoarece sănătatea și viața se aflau în pericol, însă ele nu puteau fixa durata procedurilor în funcție de gravitatea unei maladii.

Departa de a neglija evoluția stării lui X, procedura respecta gradul de urgență a cauzei și nu dezvăluia nici o neglijență a jurisdicției competente. Intervalul între depunerea memoriului suplimentar al reclamantului și transmiterea lui ministrului a fost explicat prin prelucrarea corespondenței, care nu era rapidă în iulie-august; tribunalul administrativ nu putea fi criticat pentru că nu a redus termenul limită al răspunsului administrației și pentru că a ordonat apărarea sa după expirarea termenului limită; el a formulat la 5 aprilie 1991, cererea de comunicare a documentelor suplimentare în rezultatul memoriului de răspuns al reclamantului, din la 3 aprilie 1991; el a așteptat raportul I.G.A.S. pentru a formula anumite informații valabile în speță. În afară de aceasta, tribunalul a decis la 27 mai 1991 să înceapă a doua procedură suplimentară pe cale administrativă cu scopul de a accelera desfășurarea ei și a prescris altele două la 28 iunie și 7 noiembrie 1991; în fine, el a trebuit să facă față unui contencios considerabil, deoarece aproximativ patru sute de cauze i-au fost atribuite (paragraful 13 de mai sus).

47. Împreună cu Comisia, Curtea a estimat că cele aflate în joc în procedura litigioasă căpătau o importanță extremă pentru reclamant, luându-se în considerare maladia incurabilă de care suferea și speranța de viață redusă: atunci când a depus cererea preliminară în fața ministrului și când a sesizat tribunalul era seropozitiv, SIDA era confirmată (paragrafele 11 și 18 de mai sus). Orice întârziere risca, în consecință, să priveze întrebarea care trebuie examinată de tribunal de un scop util. Pe scurt, în acest caz era nevoie de o promptitudine excepțională, neluând în considerare numărul de litigii care trebuiau tratate, cu atât mai mult, că era vorba de o dezbatere despre care Guvernul știa de mai multe luni și gravitatea cărora nu putea să nu fie evidentă.

48. Cu toate acestea tribunalul administrativ nu a utilizat capacitățile sale de a ordona accelerarea desfășurării procedurilor, cu toate că după 29 octombrie 1990, cunoștea că sănătatea lui X era deteriorată (paragraful 40 de mai sus). În special, lui îi revenea, îndată ce a fost sesizat, să facă investigații cu privire la responsabilitatea Statului și să invite insistent ministrul să elaboreze memoriul său în apărare sau să statueze fără el.

49. Făcând o apreciere globală a circumstanțelor speței, Curtea a făcut concluzia că la momentul judecării la 18 decembrie 1991, termenul rezonabil era deja depășit; procedura ulterioară în fața curții administrative de apel din Paris nu putea remedia aceasta, oricare ar fi rezultatul în ceea ce privește fondul. Astfel a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1).

III. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 50 (art. 50)

50. În termenii articolului 50 (art. 50) din Convenție,

„Dacă decizia Curții declară că o decizie sau o măsură dispusă de o autoritate judiciară sau de oricare altă autoritate a unei Părți contractante este în întregime sau parțial în opoziție cu obligațiunile ce decurg din (...) Convenție și dacă dreptul intern al acelei Părți nu permite să

se șteargă decît incomplet consecințele acestei decizii sau ale acestei măsuri, decizia Curții acordă, dacă este cazul, părții lezate o reparație echitabilă.”

A. Daune

51. Recalamantul a solicitat 150 000 f. cu titlu de daune morale. Durata procedurii l-a împiedicat să obțină indemnizația la care spera și astfel să trăiască independent și în condiții psihologice mai bune perioada care i-ar fi rămas să trăiască; el beneficia doar de o alocație de 3 000 f. pe lună pentru un adult cu handicap.

52. Guvernul a considerat că suma revendicată este excesivă. În pofida ofertelor prezentate Comisiei, exigențele repetate și crescânde a lui X au făcut imposibilă o reglementare pe cale amiabilă.

53. Delegatul Comisiei preconizează achitarea sumei, însă lasă la discreția Curții stabilirea sumei totale.

54. Curtea a constatat că reclamantul a suferit daune morale incontestabile. Luând în considerare diverse elemente pertinente și statuând în baza articolului 50 (art. 50), a alocat părinților lui întreaga sumă de 150 000 f. Care a fost solicitată.

B. Costuri și cheltuieli

55. X a solicitat de asemenea 30 000 f. cu titlu de costuri și cheltuieli suportate în fața Comisiei și Curții.

56. Delegatul Comisiei a considerat aceste pretenții justificate. În ce privește Guvernul, el nu s-a opus.

57. Curtea le acceptă în totalitate în baza informațiilor sale și a jurisprudenței sale în acest domeniu.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *Hotărăște*, că a existat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 (art. 6-1);
2. *Hotărăște*, că Statul pârât trebuie să achite părinților reclamantului, în termen de trei luni, 150 000 (o sută cincizeci de mii) f. cu titlu de daune și 30 000 (treizeci de mii) f. cu titlu de costuri și cheltuieli.

Realizată în franceză și în engleză și pronunțată în public la Palatul Drepturilor Omului, Strasbourg, 31 martie 1992.

Pentru președinte
Feyyaz GÖLCÜKLÜ
Judecător
Marc-André EISSEN
Grefier